

NRO 6

1994

HEIKKI SUSILUOMA

LESTIJOKI – IHMISEN LUONTO:

ERÄÄN TUTKIMUS- JA

KEHITTÄMISPROJEKTIN KULKU

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO. CHYDENIUS-INSTITUUTTI

KOKKOLA 1994

ISBN 951-34-0429-3

ISSN 1236-598X

ISBN 978-952-86-0267-5 (PDF)

2024

"MATKAILIJA, JOKA
MERITAIMENEN
LAILLA LEIMAUTUU LESTIIN –
HÄN ON
SUKULAISSIELU
OMAN ELÄMÄN SANKAREILLE
LESTIJOKIVARRESSA. HÄNELLE
ON PALJON TÄRKEÄMPÄÄ
'LÖYTÄÄ ITSE'
JOKI JA OMAT
PAIKKANSÄ SIELLÄ, KUIN
SEURATA HEINÄLADON
KOKOISIA
NELIVÄRIMAINOKSIA."

SAMMANDRAG

LESTIJOKI – MÄNSKANS NATUR:

ETT FORSKNINGS- OCH UTVECKLINGSPROJEKTS FÖRLOPP

Forsknings- och utvecklingsprojekts historiska bakgrund är att Lestijokis långvariga ödeskamp ledde in på den naturekonomiska utvecklingens linje i stället för att stanna för kraftförsörjningsalternativet. Styrka och idéer inhämtade jag ur en intervjuundersökning med eko-odlare. Oron för landsbygdens avfolkning, den finska matproduktionens öde samt idén om jordbrukets och turismens samexistens i Lestijoki älvdal skapade den allmänna ramen för projektet.

Projektet blev indelat i två delar. Forskningsdelen avkastade som huvudarbete boken *Vapautuksen Ekologia – ympäristöeettisen maaseutupolitiikan peruslähtökohtia* (Befrielsens Ekologi - grundläggande utgångspunkter för en miljöetisk landsbygdspolitik). Utvecklingsdelen ledde i huvudsak till en kritisk syn på landsbygdsutvecklarens roll samt till tankar om pilotföretagande och forskarföretagande i utvecklingen av landsbygden.

EN FRAMTID I NATUREN

En slutsats av befrielsens ekologi med direkt praktisk anknytning är att landsbygdens primära uppgift är att producera mat så rent som möjligt och med bibehållande av den övriga naturens mångfald. Annan näringsverksamhet på landsbygden är således inte förtjänt av någon specialbehandling på grund av etableringen på landsbygden, utan företagen bör få ett jämlikt bemötande. Det är ekologiskt riktigt och nationalekonomiskt vettigt.

Utvecklingsprojektet ledde inte till någon ny arbetsplats, men drev å andra sidan inte heller någon till övermodiga investeringar. Den naturekonomiska utvecklingens väg blir småningom verklighet i invånarnas förehavanden. Den saken rubbas inte av att projektet ledde till få direkta konkreta resultat. I älvdalen kan framtiden småningom utformas med uppbyggande av egna krafter och utan att man anlitar utvecklare utifrån.

Forsknings- och utvecklingsprojektet *LESTIJOKI - människans natur* har fått till stånd kanske mera än vad jag väntade av det. De största resultaten nåddes i forskarens huvud genom de svårigheter som förekom. Under projektets gång har jag förmått klarlägga ett miljöetiskt sätt att gripa sig an landsbygdspolitiken.

SISÄLTÖ

6	TIIVISTELMÄ
7	KURKISTUS HISTORIAAN
8	MIKSI LEIKKIIN RYHDYTTIIN?
8	ESITYÖ KEVÄÄLLÄ 1992
10	MAASEUDUN KEHITTÄMISESTÄ VAPAUTUKSEN EKOLOGIAAN
11	OLEMASSA OLEVAN TOIMINNAN TARKASTELUA
12	KALASTAJAKYSELY
13	TOIMINTARENKAIDEN KÄYNNISTYS
16	MATKAILIJAKIINNOSTUKSEN SELVITYSRETKI SAKSAAN
17	MIINKÄLAINEN LOMANVIETTO KIINNOSTAA?
18	SAKSALAISTEN KIINNOSTUS ASUMISEEN SUOMESSA
19	KEHITTÄJÄN KRIISI JA LESTIJOKILAAKSON KEHITTÄMINEN
20	MITEN TUTKIJAN TODELLISUUS VAIKUTTA?
21	KEHITTÄJÄN ROOLIMURHA!
22	EDUSTUKSELLINEN DEMOKRATIA EI OLE LUOVA
24	ELLET TIEDÄ MITÄ TEHDÄ – ÄLÄ TEE MITÄÄN!
24	OMA YRITYS
25	PILOTTIYRITTÄJYYTTÄ KEHITTÄJIEN TILALLE
27	LOPPUSANAT

"Itse koin kehittäjän roolin riittävän ahdistavaksi sanoutuakseni siitä irti. Ympäristöeettisestä maaseutupolitiikasta ja kehittäjän kriisistä syntyi seuraava hanke, jonka yhteydessä kokeilen käytännössä tutkijan ja yrittäjän roolin yhdistämistä..."

TIIVISTELMÄ

Tutkimus- ja kehittämisprojektin historiallisena taustana on Lestijoen pitkällisen kohtalonkamppailun päätyminen voimatalousvaihtoehdon sijasta luonnontaloudellisen kehittämisen linjalle. Voimia ja ideoita ammensin luomuviljelijöiden haastattelututkimuksesta. Yleisen kehikon projektille loi huoli maaseudun autioitumisesta, suomalaisen ruuantuotannon kohtalosta sekä ajatus maatalouden ja matkailun rinnakkaiselosta Lestijokilaaksossa.

Projekti jakautui kahteen osaan. Tutkimusosa tuotti päätyönä kirjan *Vapautuksen Ekologia – Ympäristöeettisen maaseutupolitiikan peruslähtökohtia*. Kehittämisosa avasi pääasiassa kriittistä näkökulmaa maaseudun kehittäjän rooliin. Näin syntyivät ajatukset edelleen pilottiyrittäjyydestä ja tutkijayrittäjyydestä maaseudun kehittämisessä.

Vapautuksen ekologian eräänä käytäntöön suoraan liittyvänä johtopäätöksenä on, että maaseudun perustehtävä on ruuan tuottaminen mahdollisimman puhtaasti ja muun luonnon monimuotoisuus säilyttäen. Maaseudun muu elinkeinotoiminta ei siten ansaitse erityiskohtelua maaseudulle sijoittumisen takia, vaan yrityksiä tulee kohdella tasapuolisesti. Se on ekologisesti oikein ja kansantaloudellisesti järkevää. Tässä ei oteta kantaa julkisiin palveluihin.

Itse kehittämisprojekti ei tuottanut yhtään uutta työpaikkaa, mutta ei toisaalta sysännyt ketään yltiöpäisiin investointeihinkaan. Luonnontaloudellisen kehittämisen tie toteutuu hiljalleen Lestijokilaakson ihmisten toimissa. Sitä ei pysty tämän projektin välittömien konkreettisten tulosten vähäisyys horjuttamaan. Jokilaaksossa voi vähitellen muotoutua ulkopuolisista kehittäjistä vapaa, omin voimin ponnistava tulevaisuus.

Luonnontaloudellinen kehitystie on Lestijoella ainoa tapa säilyttää ihmisasutus pitkällä tähtäimellä. Lyhyen tähtäimen voimakas luonnon hyödyntäminen (voimalaitosrakentaminen altainen, ojitukset, avohakkuut ja tehomaatalous) tuhoaisi monia pienimuotoisempia luonnon hyväksikäytön muotoja ja tekisi siten monien Lestijokilaaksosta nyt kiinnostuneiden ihmisten asumisen ja vierailun jokilaaksossa mahdottomaksi.

KURKISTUS HISTORIAAN

Lestijoen kokonaisvaltaisen kehittämisen juuret ovat syvällä jokirakentamisen historiassa. Asenteet joen luonnontaloudellisen kehittämisen puolesta ja sitä vastaan ovat myös juurtuneet syvälle Lestijokilaakson ihmisten tajuntaan.

Joessa tälläkin hetkellä ainoana sähköä jauhava Korpelan voima on Vaasan läänin vanhin sähköä tuottava vesivoimalaitos. Vuonna 1922 rakennettu pato hiertää kuitenkin joen luonnontaloudellista kehittämistä. Lestijoen voimalaitosrakentamiselle vaihtoehtoisen luonnontaloudellisen kehittämisen lähtökohta ja peruskivi on luontaisen meritaimenkannan palauttaminen jokeen. Palauttaminen onnistuu vain mikäli pato avataan tai taimenelle rakennetaan kulkutie.

Ensimmäiset suunnitelmat koko joen valjastamiseksi voimalaitoskäyttöön ilmestyivät 1950- ja 1960-luvuilla. Vielä 1970-luvulla tehtiin säännöstelysuunnitelmia Lestijoen voimalaitosrakentamista varten. Samalla tutkittiin myös vesistön luonnontaloudellista kehittämisvaihtoehtoa. Vesihallituksen kokonaissuunnitelmassa vuodelta 1979 suositus joen kehittämissuunnaksi jätettiin auki. 1980-luvulla useimpien viranomaisten, alueen kuntien ja muiden tahojen kannanotot joen käytöstä ovat kallistuneet joen luonnontaloudellisen kehittämisen puolelle. Vesihallituksen uusittu kokonaissuunnitelmasuositus (1982) oli myös tämän sisältöinen. 1987 voimaan tullut koskiensuojelulaki estää uusien voimalaitosten rakentamisen Lestijoen vesistöön. Perusteluina olivat mm. joen taloudellinen, tieteellinen, maisemallinen ja virkistysellinen merkitys.

Lestijoen luonnontaloudellinen kehittämissuunnittelu päätettiin käynnistää vuonna 1983. Suunnitteluun osallistuivat Vaasan lääninhallitus, Vaasan läänin seutukaavaliitto, Vaasan kalastuspiiri, vesi- ja ympäristöhallitus sekä Kokkolan vesi- ja ympäristöpiiri. Viranomaiset ovat toimineet työryhmänä ja alueen eri intressitahot ovat muodostaneet suunnitteluun osallistuneen neuvottelukunnan. Marraskuussa 1988 neuvottelukunta päätyi kokouksessaan siihen, että Lestijoen suunnittelua jatketaan sellaisen vaihtoehdon pohjalta, joka perustuu Lestijoen veden laadun ja kalatalouden aktiiviseen vapaaehtoiseen parantamiseen sekä puhtaan luonnon tarjoamien mahdollisuuksien hyväksikäyttöön.

MIKSI LEIKKIIN RYHDYTTIIN?

Ajatuksen tutkimus- ja kehittämisprojektiin, joka sai nimen *LESTIJOKI – ihmisen luonto*, muotoilin edellisen tutkimukseni loppuvaiheessa. Olin haastatellut 34 luonnonmukaiseen viljelyyn siirtynyttä maanviljelijää. Heidän motiivinsa tarkastelussa heräsi kysymys olisiko luomuviljelijöiden motiivien pohjalta rakennettavissa suomalaista maaseutua säilyttävä perusstrategia, jonkinlainen maaseutupolitiikka, jolla olisi vahva eettinen perusta.

Kunnianhimoisena ajatuksenani oli saada samanaikaisesti rakennettua teoreettista ja aatteellista pohjaa ympäristöeettiselle maaseutupolitiikalle sekä käynnistää käytännön toimintaa sen toteuttamiseksi Lestijokilaaksossa. Lestijoki näyttäytyi tiedossa olevista ristiriidoista huolimatta hyvinkin potentiaaliselta alueelta tällaisen maaseutupolitiikan toteuttamiselle. Vaikka osa maanviljelijöistä vastusti melko voimakkaasti Lestijoen suojelemista erityisvesistönä ja kalastajien kulkua rannoillaan, niin joelle oli kuitenkin saatu kaikkien tärkeimpien viiteryhmiä (maatalous, metsätalous, kalastus, vesiensuojelu) hyväksymä Luonnontaloudellinen kehittämissuunnitelma. Joki oli kalastajien suosiossa, yöpymislaavujen ja kalastuspaikkojen rakentaminen talkoovoimin oli hyvässä vauhdissa.

ESITYÖ KEVÄÄLLÄ 1992

Keväällä 1992 käynnistyi kaksikuukautinen työskentely, jonka tavoitteeksi asetettiin ylevästi tuottaa ajatuksia siitä, miten uudet ihmiset, olivatpa he matkailijoita tai uusia asukkaita, saadaan leimautumaan meritaimenen lailla Lestijokeen.

Tavoitteen muotoilua kiirehti erilaisia uhkia sisältävä maatalouden tulevaisuus, lisääntyvä työttömyys sekä muutokset länsieurooppalaisen ihmisen arvo maailmassa. Eettisten kysymysten pohdinta ja hiljaisuuden etsintä olivat seikkoja, jotka selkeästi antoivat tukea sille tavoitteelle, että Lestijoesta kehitettäisiin puhdasta ruokaa ja aitoja elämyksiä tuottava elämän virta.

Ideointityön konkreettisena pohjana toimi vuonna 1989 Kokkolan vesi- ja ympäristöpiirin työnä sekä laajojen intressitahojen hyväksymänä synnytetty Lestijoen luonnontaloudellinen kehittämissuunnitelma. Kehittämissuunnitelman tavoitteet ovat yhä ajankohtaiset ja toimivat:

1. Vesistön suojellisten arvojen säilyttäminen.
2. Vesistön tilaa heikentävien tekijöiden poistaminen.
3. Luonnontaloudelliseen käyttöön mukautuvien elinkeinojen edistäminen.

Esityön ja koko *LESTIJOKI – ihmisen luonto* -projektin punaiseksi langaksi muodostui ajatus, että kolmannen tavoitteen edistäminen on edellytys jokilaakson asukkaiden motivoimiselle myös kahden ensimmäisen edistämiseen. Kun luonnontaloudellinen kehittämislinja alkaa tuottaa työpaikkoja, joen puhtaana pitäminen näyttää mielekkäämmältä ja yhä enemmän tavoittelemisen arvoiselta. Esityössä luonnontaloudellisen kehittämisen edistäminen kahden ensinmainitun tavoitteen osalta sai työnimen *passiivinen tavoitteiden edistäminen*. *Aktiivisella tavoitteista hyötymisellä* tarkoitin toimia, joissa luonnontaloudellisen kehittämissuunnitelma jo nähtäisiin taloudellisesti uutena avaavana, eikä vain rajoituksia tai korjaavia toimenpiteitä aiheuttavana ohjenuorana.

Aktiivinen tavoitteista hyötyminen olisi nimenomaan Lestijokilaakson imagon rakentamista puhtaiden tuotteiden alueen pohjalta. Luonnonmukaista viljelyä lähestyvä maatalous ja alueen elintarviketeollisuus tuottaisivat mahdollisimman puhtaita elintarvikkeita ja kalastukseen nojaava matkailuelinkeino puhtaan luonnon elämyksiä lähellä asutuskeskuksia. Elintarviketuotanto ja matkailu tukisivat toisiaan ja vahvistaisivat puhtauden mielikuvaa todellisilla teoilla.

Matkailu eli turistin "leimautuminen" Lestijokeen tulisi toimimaan nykyisestä vaatimattomasta roolistaan huolimatta eräänlaisena Lestijokilaakson uuden puhtaan elinkeinoelämän veturina. Tyytyväiset matkailijat levittäisivät tehokkaimmin joen mainetta. Matkailussa pienten askelten politiikka ja pysyvien vierailijoiden saaminen asetettaisiin etusijalle. Tavoitteena voisi olla jopa pysyvien asukkaiden saaminen matkailijoista vuosien kuluessa.

Matkailussa kalastus on koko Lestijokilaaksoa ajatellen tärkein houkutin. Sen vuoksi luonnon kalakantojen turvaaminen käy aina "keinoratkaisujen" edellä. Tässä mielessä kirjolohi-istutukset on nähtävä koko jokilaakson kannalta väliaikaisina ja aikaa myöten luontaisen taimenkannan tieltä väistyvinä.

LESTIJOKI – ihmisen luonto esityössä kirjasin oman mielikuvani siitä matkailijatyypistä, joka voisi olla Lestijokilaakson pienimuotoisen matkailuyrittämisen asiakas. Hänet tavoittaisimme hiljaisen "viidakkorummun" avulla. Liitän tähän kuvauksen tällaisesta matkailijasta:

”Se matkailija, jota olen tässä Lestijoki -hankkeessa yrittänyt mieleeni maalata – siis hän, joka meritaimenen lailla leimautuu Lestiin–hän on sukulaissielu näille oman elämänsä sankareille Lestijokivarressa. Hänelle on paljon tärkeämpää ’löytää itse’ joki ja omat paikkansa siellä, kuin seurata heinäladon kokoisia nelivärimainoksia.”

MAASEUDUN KEHITTÄMISESTÄ VAPAUTUKSEN EKOLOGIAAN

Esityön pohjalta käynnistetty, Maaseutupolitiikan neuvottelukunnan rahoittama jatkotyöskentely tähtäsi puhtaiden tuotteiden Lestijoki -mielikuvan saattamiseen toimivaksi. Toiminta oli tarkoitus käynnistää alueen eri osiin muodostuvissa yrittäjärenkaissa, joita kutsuin myöhemmin toimintarenkaiksi. Nimenmuutos johtui ’yrittäjä’ -sanana painolastista. Oman työni suunnittelin jakautuvan kahteen enemmän tai vähemmän toistaan erottuvaan osaan, kehittäjäntyöhön ja tutkijan tehtäviin. Kehittäjänä osallistuisin toimintarenkaiden työn ideointiin ja koulutuksen sekä tietojen hankkimiseen. Osin koulutus oli tarkoitus järjestää projektin varoin, osin olemassa olevista kunnallisista ja alueellisista organisaatioista.

Toimintarenkaissa tehtävän työn tulisi perustua toimijoiden omaan työhön ja kiinnostukseen sekä renkaiden ja ihmisten väliseen yhteistyöhön. Mukaan pyrittäisiin houkuttelemaan erilaisia ihmisiä erikokoisilla panostuksilla. Osalla tavoitteena olisi täyspäiväinen yrittäjyys ja osalla vain kylätoimikunta -tyyppinen osallistuminen asioiden edistämiseen ja kaikkea siltä väliltä. Tärkeäksi tavoitteeksi asetin maanviljelijöiden osallistuminen toimintarenkaisiin. Heidän roolinsa esimerkiksi matkailuyrittäjyyden yleisten puitteiden luomiseksi on tärkeää. Pienten teiden ja rantojen käyttö sekä yleinen maiseman hoito ja suhtautuminen matkailuun ovat usein riippuvaisia maanviljelijöiden asenteista ja kiinnostuksesta. Matkailun mahdollisesti laajentuessa mukana olevien viljelijöiden lähteminen palvelujen tarjoajiksi olisi helpompaa.

Lopullisessa työskentelyssäni korostuivat matkailijatiedon laajentaminen ja syventäminen, kehittäjätyön kriittinen tarkastelu sekä koko projektin päätyöksi muodostunut uuden ympäristöeettisen maaseutupolitiikan rakentaminen nimellä ’Vapautuksen ekologia’. Lisäksi osallistuin yleiseen maaseudun kehittämistä koskevaan keskusteluun alustuksin ja artikkelein sekä osallistumalla seminaareihin. Osallistuin Chydenius-Instituutin ja Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen maaseudun kehittäjäkoulutukseen.

Ympäristöeettisen maaseutupolitiikan ohella koko projektin tuloksia on kehittäjän työn kriittinen tarkastelu ja Lestijoen luonnontaloudellisen vaihtoehdon syventäminen.

Projektin kuluessa tutkijanäkemykseni muuttuivat. Muutosta tuottivat ensisijassa vastoinkäymiset, mutta myös onnelliset sattumat. Usein ihmisillä vallitsee harhauttava kuva asiaansa syventävästä tutkijasta, joka kirurgin varmuudella kaivaa asioista totuuden esiin ja sen jälkeen parantaa potilaan. Monisyisen ja yhteiskunnallisen tutkimuskohteen, maaseudun, kohdalla tällainen kuva on erityisesti syytä unohtaa.

OLEMASSA OLEVAN TOIMINNAN TARKASTELUA

Matkailun kehittämisen kannalta Lestijokilaakso jakautuu toiminnan ja valmiuksien puolesta karkeasti kolmeen erillaiseen alueeseen. Tämä kävi selväksi täydentäessäni esikartoitusvaiheen kuvaa ottamalla yhteyttä erilaisiin projektien vetäjiin alueella ja alueen kunnissa.

Lestijärven kunnassa matkailu on kehittynyt pisimmälle ja erämatkailu on virittänyt yhteistyötä naapurikuntien kanssa. Pääyhteistyökumppanit erämatkailun kehittämisessä ovat Perho, Kinnula ja Reisjärvi. Kyseessä on Peuranpolku niminen usean kunnan alueella sijaitseva retkeilyreititihanke. Sen sijaan Lestijärven kunnan yhteistyö Lestijokea alavirtaan Toholammin, Kannuksen ja Himangan kuntien kanssa on ollut heikompaa. Himangalla matkailutoiminta keskittyy kalastamaan Valtatie kahdeksaisen runsaassa turistivirrassa. Pienempien turistivirtojen kääntäminen jokea ylävirtaan kohti Lestijärveä ei ole kiinnostanut. Kolmantena alueena tulee joen keskiosa, jossa matkailulla ei ole merkitystä.

Toiminnallisesti Lestijokilaaksossa erottuu kaksi ryhmää: toisaalta se pieni ryhmä ihmisiä, jotka ovat saaneet matkailuyrittämisensä käyntiin ja toisaalta ne, jotka tekevät tärkeää työtä vapaaehtoisvoimin joen matkailullisen arvon nostamiseksi.

KALASTAJAKYSELY

Kesällä 1992 suoritettiin yhdessä Kokkolan vesi- ja ympäristöpiirin kanssa kysely Lestijokivarren kalastajille. Eri viikonpäivinä ja eri vuorokauden aikana eri paikoissa jokea kysyttiin kalastajilta heidän saaliitaan, käyttämäänsä rahamäärää ja toiveita sekä pettymyksiä. Kysely tehtiin heinä–elokuussa 1992.

Haastatelluista kalastajista yli puolet (55%) saapui jokilaakson kunnista ja heistä valtaosa Kannuksesta. Vajaa kolmannes tuli lähialueen kunnista. N. 15 % matkusti kalaan kauempaa; Helsingin, Jyväskylän ja Tampereen seuduilta.

Vaikka lähialueen kalastajista ei ehkä yöpyviä matkailijoita saisikaan, heidän palvelemisensa voisi auttaa alkuun pysyvämpien matkailijoiden saantiin myöhemmin.

Eräs silmiinpistävä seikka oli, että 70 % vastaajista oli käynyt Lestijoella yli kymmenen kertaa. Toinen seikka oli että yöpyjiä oli vähän. Tämä johtuu paikallisten kalastajien suuresta määrästä ja siitä, että palveluita on vähän tarjolla. 60 % ei ollut käyttänyt palveluja ollenkaan. Tankkaus oli tyypillisin käytetty palvelu.

Matkailupalvelujen kehittämisen kannalta eräs tärkeimpiä tuloksia oli joelle saapumisen syyt, eli miksi oli saavuttu juuri Lestijoelle. Koskien runsauden ja luonnonrauhan edelle kyselyssä sijoittui saavutettavuus. Tietenkin joki on luonnollinen valinta lähellä asuville. Mutta vilkaisemalla Suomen karttaa voi myös todeta, että Pohjois-Suomen jokiin verrattuna kalastaja säästää Lestijoen valitessaan kaksi vuorokautta matkustamisessa.

Matkailijoiden kehittämis ehdotuksia kysyttäessä kävi ilmi, että lupamyyntiin ja taukopaikkoihin oltiin tyytyväisiä. Joen luonnontilaa uhkaavia tekijöitä haluttiin vähennettävän ja kalan nousua helpotettavan sekä istuksia lisättävän. Massaturismin haluttiin pysyvän poissa Lestijoelta.

Eräänä selkeänä tuloksena oli myös kalastajien jättämä niukka rahamäärä alueelle. Eväät ostettiin omalta kotipaikkakunnalta ja ne jotka yöpyivät, yöpyivät useimmiten omassa teltassa, laavulla tai asuntovaunussa. Kalastuslupien runsas myynti ja Lestijoelle uskolliset kalastajat muodostavat varteenotettavan potentiaal in matkailupalvelujen kehittämiseksi.

TOIMINTARENKAIDEN KÄYNNISTYS

Syksyllä 1992 järjestin neljä toimintarenkaiden kokoontumis- ja informaatiotilaisuutta Lestijokilaaksossa. Tilaisuuksista oli maksullinen ilmoitus *Lestinjoki* -lehdessä ja lisäksi lehti julkaisi jutun tilaisuudesta.

Lestijärvellä tilaisuus veti mukaan kunnan virkamiehiä, matkailuyrittäjiä ja muita kiinnostuneita. Toholammilla kiinnostuneet tulivat Sykäräisten kylältä. Sykäräinen on Lestijoen erämaaosan alajuoksulla ja siellä sijaitsee Hirvikosken kurssikeskus. Kannuksessa tilaisuus ei kerännyt kahden ennestään aktiivin osanottajan lisäksi kuin yhden uuden kiinnostuneen. Himangalla tilaisuuteen tuli kolme ihmistä ja heistä yksi kunnan puolesta.

Seuraava toimintarenkaan tilaisuus järjestettiin Kokkolassa Chydenius-Instituutin tiloissa. Tilaisuudessa käytiin läpi osanottajien omia ideoita sekä Saksaan suuntautuneen lyhyen tietojenkeruumatkaa tuloksia. Toisena kouluttajana tilaisuudessa oli Solveig Kavilo, joka puhui oman yritysideoan jalostamisesta. Paikalle saapuneet kymmenkunta osanottajaa olivat yhtä lukuunottamatta Sykäräisten kylältä.

Heikohko osanotto käynnistämistilaisuuksiin antoi jo esimakua siitä, että valmius mukaanlähtöön ei Lestijokivarressa ole suurta ja että omien ideoiden pohjalta ponnistavaa potentiaalia ei ole tulossa tällaisiin avoimesti toimiviin renkaisiin. Tässä olikin eräs projektin ensimmäisiä opetuksia. Ne, joilla oli jo pitkälle vietyä kehittelyä, eivät kokeneet toimintarenkaita omikseen ja ne joilla ei ollut vielä aavistustakaan, mitä he voisivat tehdä, eivät toisaalta saaneet apua tämänkaltaisesta toiminnasta. Ehkä tärkein opetus oli kuitenkin se, että tällaisen toimintarenkaan syntymiseen tarvitaan yksi sitoutuva ja muita mukaan houkutteleva yrittäjä.

Itse tunsin nk. kehittäjänä olevani kuin tyhjän päällä ideoineni, koska minulla ei ollut suunnitelmia tai mahdollisuuksia aloittaa omaa liiketoimintaa alueella ja siten sitoa muita mukaani. Toisaalta koin vaaralliseksi ja vääräksi kehoittaa toisia ryhtymään johonkin epävarmaan, itselleen tuntemattomaan puuhaan. Olin asettanut periaatteekseni, että sihteerinä tai koollekutsujana minun ei keinoitekoisesti pidä ylläpitää renkaiden kokoontumisia. Pessimisti olisi ehkä jo osannut ennakoida lopputuloksen, mutta itse en ollut kuitenkaan siihen varautunut. Huonosta varautumisesta tuli luonnollisesti turhautumista ja epäonnistumisen tunnetta.

Toimintarenkaan käynnistystilaisuudet olisi pitänyt suunnitella etukäteen ja joka tilaisuudessa olisi pitänyt tehdä konkreettinen suunnitelma jonkin selkeän

ITSE TUNSIIN NK.
KEHITTÄJÄNÄ OLEVANI KUIN TYHJÄN
PÄÄLLÄ IDEOINENI, KOSKA
MINULLA EI OLLUT SUUNNITELMIA TAI
MAHDOLLISUUKSIA
ALOITTAO OMAA LIIKETOIMINTAA
ALUEELLA JA SITEN SITOAA
MUITA MUKAANI. TOISAALTA KOIN
VAARALLISEKSI JA
VÄÄRÄKSI
KEHOITTAO TOISIA RYHTYMÄÄN
JOHONKIN EPÄVARMAAN,
ITSELLEEN
TUNTEMATTOMAAN
PUUHAAN.

käytännöllisen asian käynnistämiseksi. Samalla olisi pitänyt varmistaa riittävä osanotto juuri käsiteltävän konkreetin asian tiimoilta. Oli turhan idealistista kuvitella, että ideat nousevat paikalle saapuvista ihmisistä.

Edellä kuvattu lähestymistapa olisi kuitenkin ollut selkeää manipulointia, joka sopii hyvin yrittäjälle. Häntä ei voisi moittia siitä, että hän järjestää asioita oman mielensä mukaisesti.

Olisiko pitänyt kulkea saarnamiehenä ja koettaa houkutella ihmisiä mukaan? Sillä keinolla olisin ehkä saanut toimintarenkaat pyörimään jonkin aikaa, mutta projektin päättyessä määräaikana toiminnan loppaamisvaara olisi ollut ilmeinen. Sykäräisten renkaan kanssa pidin yhteyksiä vielä henkilökohtaisella tasolla ja lisäksi kutsuin yhden kokouksen koolle Hirvikosken kurssikeskukseen. Tässä joukossa on potentiaaleja tekijöitä, mutta porukan vetäjä-yrittäjän puuttuessa renkaan toiminta ei ainakaan vielä tätä kirjoittaessa ole lähtenyt liikkeelle. Yksittäiset sykäräisläiset ovat vieneet omia toimiaan eteenpäin. Tällaista toimintaa on esimerkiksi mökkien ja kanoottien vuokraus. Palaan kehittäjän rooliin tarkemmin raportin loppupuolella.

Koetin saada toimintarenkaita käyntiin ulkopuolisena, jolloin syntyi "veden kaivon kantamisen tunnelma".

Tutkimuksen yksi tavoite oli vastata kysymykseen, voiko jollekin laajemmalle alueelle muodostua yhteinen, kestävä imago ja voidaanko tällainen prosessi käynnistää ulkopuolelta. Vastaus on kyllä ja ei. Todellinen imago rakentuu vain aktiivisten sitoutuvien toimijoiden avulla ja se prosessi on jo käynnissä Lestijokivarressa. Prosessiin osallistuvien määrä vain on pieni ja vastustus vielä melko voimakasta. Vaatii siviilirohkeutta valita toinen tie kuin tärkeät vaikuttajat jokivarressa.

Tutkimusprosessin aikana on minulle kypsynyt myös se näkemys, että voidakseen vaikuttaa ulkoa tällaisen prosessin syntyyn tutkijan on paras tarjota näkemyksiään ja jättää toteuttamisen huoli aina todellisille toimijoille. Toinen ja nopeampi imagon rakentamisen mahdollisuus avautuu silloin, kun tutkijalla on mahdollisuuksia ja omia haluja ryhtyä yrittäjäksi ja riskinottajaksi alueella. Näitä minulla ei Lestijoki-projektissa ollut.

MATKAILIJAKIINNOSTUKSEN SELVITYSRETKI SAKSAAN

Lestijoki -projektin ensimmäisen puolen vuoden aikana syystalvella 1992 tein tiedonkeruumatkan Hampuriin ja Lyypekkiin sekä Finnjet -laivalle. Retki tapahtui juuri joulun edellä ja jakaantui kahteen osaan; kyselyt ja haastattelut laivalla sekä asiantuntijoiden haastattelut matkatoimistoissa.

Finnjet -laivalla jaoimme ei-suomalaisten matkustajien hytteihin saksankielisen kyselykaavakkeen. Kaavakkeessa tiedusteltiin taustatietojen lisäksi vastaajan kiinnostusta eri tyyppisten lomamatkojen tekemiseen Suomessa, näkemystä suomalaisesta maaseudusta sekä kiinnostusta asettua asumaan tilapäisesti tai pysyvästi Suomeen. Kyselytutkimuksen saatekirjeessä kutsuttiin vastaajia henkilökohtaiseen keskusteluun laivan kabinettiin. Keskustelussa syvennettiin lomakkeen aihealueita sekä esiteltiin Lestijokea kuvin, kartoin ja muin tiedoin.

Kysely laivalla suoritettiin molempiin suuntiin matkustettaessa. Kaavakkeiden jakamista ei saatu täysin kattavaksi, koska menomatalla kaavakkeiden jako hytteihin oli aikapulan vuoksi vaikeampaa ja tullessa ei nk. autokannen hytteihin saatu hienotunteisuussyistä lupaa jakaa. Edellämainittujen seikkojen vuoksi vastausprosenttia on vaikea tarkasti arvioida. Ehkä mielenkiintoisempaa on vapaaehtoiseen haastatteluun saapuneiden suuri osuus kaavakkeen palauttaneiden määräst. Noin joka kuudes kaavakkeen palauttaneista halusi keskustella lisää mahdollisuudesta tulla Suomeen matkalle tai asumaan. Määrää selittää osin tekemisen vähyyys pitkällä laivamatkalla.

Saksaan matkustettaessa valtaosa vastaajista oli saksalaisia risteilymatkustajia. Suomeen palattaessa valtaenemmistönä olivat suomalais-saksalaiset perheet. Kaavakkeen palauttaneiden joukossa oli lisäksi suomalaisia opiskelijoita, sveitsiläisiä ja muita keskieurooppalaisia sekä virolaisia.

Saksaan menomatalla kaavakkeen palautti 33 matkustajaa, joista 10 kävi vapaaehtoisessa haastattelussa. Paluumatkalla Suomeen kaavakkeen palautti 84 matkustajaa, joista 10 kävi haastattelussa. Vastaajista n. 85% oli saksalaisia. Mukana oli Sveitsin, Suomen ja Eestin kansalaisia. Vastaajissa oli runsaasti perheellisiä, mikä näkyi myös matkan tarkoituksessa. Hiukan alle puolet matkusti ystävien ja sukulaisten luokse. Hieman yli puolet oli matkalla lomakohteeseen.

Vastaaajien sukupuoli- ja ammattijakauma kertoo vastaajien eli Suomesta kiinnostuneiden eräänlaisesta yksipuolisuudesta. Kaupallinen tai tekninen koulutus oli 55 %:lla vastaajista ja heistä suurin osa oli miehiä. Kyselyyn vastanneista 70 % oli viikkoa pidemmälle matkalle menossa.

Toisen osan tiedonkeruumatkaa muodosti asiantuntijahaastattelut matkatoimistoissa niin Hampurissa kuin Lyypekissäkin sekä Matkailun edistämiskeskuksen Hampurin konttorissa. Keskusteluissa käsitelimme yleistä kiinnostusta Suomeen matkustamiseen ja erityisesti mahdollista ekomatkailun suosiota tai kysyntää. Myös pysyvämpi muutto Suomeen oli esillä.

MINKÄLAINEN LOMANVIETTO KIINNOSTAA ?

Saksan matkan tuloksia tarkasteltaessa on syytä muistaa, että kyselyyn ja haastatteluun vastanneet muodostuivat kahdesta erilaisesta ryhmästä; vähän Suomesta tietävät risteilymatkustajat ja Suomen hyvin tuntevat, joista osa oli naimisissa suomalaisen kanssa. Paluumatkan 'hyvin Suomen tuntevat' näkyvät vastauksissa, mutta toisaalta matkailualan ammattilaisten mukaan tyypillinen Suomeen matkaava saksalainen on uskollinen kävijä.

Vaikka lomaviettomuotona mökki on ylivertainen, muidenkin matkailumuotojen saama kannatus kertoo kysynnän laajuudesta. Siksi yrittäjän ei ole järkevää tuijottaa jonkin kyselyn tuloksia liian tarkasti. Tärkeintä on että yrittäjän idea on hänelle itselleen tärkeä ja että se ponnistaa esimerkiksi omasta harrastuksesta. Pannessaan itsensä likoon yrittäjä varmasti löytää asiakaskuntansa. Vaarallisempaa on muokata yritystä tilastoihin tuijottamalla. Vaikka saksalaisten lomaviettomuotona Suomessa on kesämökki ylivoimaisesti suosituin, silti kaikkien ei ole mielekästä lähteä valtavirtaan.

Matkailijoiden tarpeetkin ovat muuttumassa. Saksasta tulee muitakin matkailijoita kuin mersulla ajava rahakas perhe, jossa insinööri- tai ekonomimies päättää minne mennään.

Jo kymmenen kertaa Suomessa mökkilomalla käyneet ovat kiinnostuneita maatilalomasta. Kyselyyn vastanneet asettivat heti omatoimisen mökkiloman jälkeen kiinnostavimmaksi pyöräretken joen varteen, johon kuuluisi yöpyminen maatilalla ja mahdollisuus kalastukseen. Kysyttäessä jotakin matkailumuotoa, jota ei ollut mainittu kysymyskaavakkeessa, tuli näinkin pienestä

joukosta monenlaisia toiveita ja kiinnostuksenaiheita. Esimerkiksi kanoottiretkeily palveluineen ja purjelento esiintyi muutamissa vastauksissa.

Eräs harvalukuinen, mutta sitäkin voimakkaampi piirre oli kiinnostus Suomen talveen. Niille matkailijoille, jotka ottivat asian esille, pako Keski-Euroopan mustasta talvesta hankien keskelle oli yksi vuoden kohokohtia.

SAKSALAISTEN KIINNOSTUS TILAPÄISEEN TAI PYSYVÄÄN ASUMISEEN SUOMESSA

Kahdessa vapaaehtoiseen haastatteluun tullessa perheessä oli – olosuhteiden niin salliessa – selkeä halu asettua Suomeen asumaan. Eläkeikään ehtinyt pariskunta halusi vain varmuutta vuokraamansa autiotilan omaksi ostamisesta ja nuorella lapsiperheellä oli halu turvallisempaan ja terveellisempään ympäristöön, edellyttäen, että toinen löytäisi jotain työtä Suomesta. Kyselyyn vastanneista 37 (117:sta) voisi kuvitella hankkivansa loma-asunnon Suomesta, 17 kakkosasunnon ja 11 pysyvän asunnon.

Vaikka luvut kuvastavatkin vastaajien tiivistä sidettä Suomeen, niin kiinnostuksen määrää voi pitää merkittävänä. Kysyttäessä kakkosasunnon hankkimista, maaseutu sai kiinnostuksen ylivoimaisen enemmistön. Mielestäni luvut kuvaavat sitä todellista potentiaalia, joka olisi tulossa elävöittämään maaseutua, mikäli olosuhteet sen sallisivat. Samalla kiinnostus on osalle maaseudun asukkaita se uhka, joka tulee häiritsemään heidän idylliään.

Tiedusteltaessa asunnon tai mökin parasta sijaintia sai asutuksen reunalla, metsän laidassa sijaitseva mökki ja erämaamökki lähes 3/4 kannatuksesta. Kun siihen lisätään autiotilojen suosio, niin loput kannatuksesta jää erilaisille lomaosakkeille tai huoneistoille. Tästä ei kuitenkaan kannata vetää sitä jolletkin erinomaisen sopiva tapa tarjota kakkosasuntoa tai loma-asuntoa ulkomaalaiselle. Vertailtaessa kaupallisen tai teknisen koulutuksen saaneiden mieltymystä hoito- ja tietotyöalalla toimivien mieltymyksiin loma-asunnon tai kakkosasunnon sijainnille, ero löytyi kahden suosituimman vaihtoehdon jälkeen. Mökkivaihtoehtojen jälkeen kolmantena kaupallisen ja teknisen koulutuksen saaneilla tuli autio maatila, kun taas hoito- tai tietotyöalalla toimiva katsoi lomaosakkeen parhaaksi mökkivaihtoehtojen jälkeen.

Matkailijoiden kirjo tärkeästä lähtömaasta Saksastakin tulee laajenemaan yhä lähivuosina. Siksi tulevaisuudessa kannattavaa on pystyä tarjoamaan myös perinteisestä mökkilinjasta poikkeavia ratkaisuja. Asunnot maatilan yhteydessä ja perhehotellien tyyppiset ratkaisut saattavat kannattaa asiakaskunnan muuttuessa.

Monessa vastauksiin liitettyssä kommentissa varoitettiin liiallisesta turismin laajenemisesta ja ympäristöä pilaavista "kakkosasuntoalueista". Suomalais-ta maaseutua pidetään vielä varsin puhtaana ja idyllisenä.

KEHITTÄJÄN KRIISI JA LESTIJOKILAAKSON KEHITTÄMINEN

Puhun kehittäjän ja tässä erityisesti maaseudun kehittäjän kriisistä. Kriisillä tarkoitan tilannetta, jossa nk. kehittäjä ajautuu ristiriitaan oman näkemyksensä ja projektin julkilausuttujen tai -lausumattomien tavoitteiden ja vaateiden kanssa. Tyypillinen tilanne on silloin, kun yritetään saada aikaan sellaista kehitystä, johon kehittämisen kohteena olevat ihmiset eivät ole valmiita tai jota he jopa vastustavat.

Kehittäjän kriisi -ajatukseni on kypsynyt tutkimus- ja kehittämisprojektin *LESTIJOKI – ihmisen luonto* kuluessa. Pidänkin kehittäjän kriisipohdintoja *Vapautuksen ekologia* -teoksen ohella toisena tärkeänä tuloksena tästä projektista. Projektin aikana jouduin pohtimaan tutkijan ja kehittäjän rooleja. Alkuperäisenä suunnitelmana oli, että ajankäytöstäni noin puolet kuluisi konkreettisesti kehittämistyössä ja puolet suuntautuisi tutkimukseen. Suunnittelemani toimintarenkaiden käynnistys oli vaivalloista ja jäi kesken. Samalla mielenkiintoni ja ajankäyttöni painottui tutkimusosaan.

Toimintarenkaissa oli ajatuksena saada yhteistyöhön toisaalta erilaisia ihmisiä ja intressitahoja, kuten viljelijöitä ja matkailuyrittäjiä sekä ihmisiä koko jokilaakson matkalta. Näiden toimintarenkaiden yhteistyön avulla olisi Lestijokilaaksolle voinut muodostua luonnontaloudellisesta kehittämis-suunnitelmasta hyötyvä imago.

Lestijoki -projektini kehittämisosan näivettyminen voidaan nähdä kahden toisiaan ruokkivan prosessin tuloksena: yhtäällä se konkretia ja mielipideilmasto, jossa Lestijokilaakson ihmiset elävät ja toisaalla se tutkijan oma todellisuus, joka muovaa hänen kiinnostuksiaan.

Lestijokilaaksossa ei ollut eräitä poikkeuksia lukuunottamatta havaittavissa aktiivista, oma-aloitteista halua lähteä kehittämään luonnontaloudellisia vaihtoehtoja. Esitetyn kaltaisia toimintarenkaita ei nähty tarpeelliseksi eikä niiden tuomaa maatalouden ja matkailun yhteistyötä ajankohtaiseksi. Tällainen tilanne johtuu luonnollisesti myös siitä, etteivät ulkopuolisten tuomat ideat useinkaan jää luontevasti elämään paikallisessa todellisuudessa. Usein esitetty ajatus siitä, että kysyntä synnyttää tarjontaa, ei välttämättä toimi matkailussa. Lestijoen tapainen, suurista turistivirroista sivussa oleva alue jää alueellisten kalastajien ja innokkaiden ulkopuolisten perhostajien erikoisuudeksi ilman aktiivista ja omaleimaista yrittäjien omaa kehitystyötä.

Yhteistyö jokilaakson suunnassa on kuitenkin lähes nolla. Viranomaispuolella yhteistyö jokilaakson sisällä on luonnontaloudellisen kehittämisen osalta jäänyt juhlallisten puheiden asteelle. Ehkä tällaisen yhteistyön siirtyminen viranomaisten papereista todellisuuteen on mahdottomuus. Ja ehkä asiantila voidaan nähdä myös positiivisessa valossa. Voi olla ihmisille eduksi, että tavoitetsuunnitelmat ja strategiat elävätkin omaa kafkamaista paperielämänsä. Raportit kommentoivat toisiaan omien lakiensa mukaisesti suunnittelustrategisessa avaruudessa.

Lestijokilaakson mielipideilmastoa ei siis voi pitää mitenkään otollisena uusia uria urkoviille ajatuksille. Tämä ei ole mikään systemaattisen haastattelututkimuksen tulos, vaan yritysten, keskustelujen, havaintojen ja haastattelujen pohjalta tehty tutkijan oma intuitiivinen päätelmä.

Luonnontaloudellisen kehittämisen laajamittaisen kehittymisen estävät selkeän luonnonsuojeluvihamieliset asenteet jokilaaksossa. Poikkeuksena ovat tietenkin ne ihmiset, jotka yrittäjinä tai vapaaehtoisvoimin etsivät jotakin uutta.

MITEN TUTKIJAN TODELLISUUS VAIKUTTAA?

Mielestäni on tärkeää nähdä tutkija ihmisenä, jolla on koulutuksensa ja ammattikokemuksensa lisäksi oma henkilökohtainen historiansa, arvomaailmansa ja tunteensa. Ne johdattelevat hänen intuitiotaan varsinkin sellaisissa asioissa kuin maaseudun kehittäminen, jossa ei ole mahdollista löytää yhtä totuutta.

Lestijoki-projektissa eräänä tärkeänä lähtöoletuksena oli käsitys kiinnostuneiden osallistujien määrästä. Kehittämisosan projektityön roolin määrittelin niin, ettei mikään jokilaaksossa tapahtuva toiminto tai sen käynnistyminen saa levätä vain väliaikaisen projektityöntekijän varassa. Silloin rakennettaisiin hanketta hiekalle. Samoin lähtökohtiini kuului, ettei mitään keinotekoisista kannata yrittää aikaansaada. Saarnamiehen asenteen olin päättänyt unohtaa.

Projektityöntekijän lähtöoletusten ja jokilaakson asukkaiden vähäisen innostuksen vuoksi *Lestijoki – ihmisen luonto* hankkeen kehittämisosa ei saanut valmiiksi selkeää konkreettisesti osoitettavaa tuotosta. Yksittäiset ihmiset jokilaaksossa veivät luonnollisesti jo aloittamiaan hankkeita eteenpäin, kuten esimerkiksi kanoottien vuokrausta, vuokramökkien rakentamista ja taukopaikkojen pystytystä sekä Tornikosken hautomon rakentamista.

Varovaisuudella ja varauksellisuudella on ollut hyvätkin puolensa. Ei ainaakaan ole tehty tyhmyyksiä tai rakennettu helposti konkurssiin ajautuvia yrityksiä.

Tästä minun on helppo siirtyä puhumaan niistä ristiriidoista ja kriisiaineksista, jotka sisältyvät nk. kehittäjän rooliin. Uskon tiettyjen yleisten näkökulmien pätevän kehittäjän työnkuvaan yleisemminkin, vaikka tässä käsittelen erityisesti maaseudun kehittäjän roolia. On syytä mainita, että näkökulmani on ekologista ja kokonaistaloudellista järkevyyttä etsivä. Tutkijana olen sitä mieltä, että sijoitettaessa julkisia voimavaroja maaseudun kehittämiseen, ekologisen ja taloudellisen järkevyyden tulisi käydä nurkkakuntaisten etujen edelle. Tässä tulee mieleeni esimerkiksi Vetelin turvevoimalaitos, jonka kohdalla niin ekologinen järkevyyden kuin taloudellinen mielekkyys ovat kyseenalaisia. Kun hanke on vaikutuksiltaan paikallinen ja kun siihen ei käytetä yhteisiä varoja, järkevyyksiperiaatteita ei sovelleta valtakunnantason tasoisesti. Jää paljolti keskipohjalaisten asiaksi poltetaanko turvetta ja miten seuraukset hyväksytään.

KEHITTÄJÄN ROOLIMURHA!

Lestijoki -projektin mukanaan tuomat tilanteet johdattakoot ajatuksemme kehittäjän roolin ristiriitaisuuksiin: kannanotto moottorikelkkailuun osana erämatkailua on tilanne, jonka eteen kehittäjä voi joutua. Ei voida ajatella, etteikö hänellä olisi mielipidettä asiasta. Hän joutuu kuitenkin siirtämään oman mielipiteensä sivuun, ettei menettäisi kenenkään toimijan tai osapuolen luottamusta. Kehittäjän on vain valotettava asian hyviä ja huonoja puolia kummankin

näkemyksen suunnasta ja jätettävä harkinta yrittäjien varaan. Tämän hän periaatteessa joutuu tekemään, vaikka näkisikin esimerkiksi keskieuropalaisen turistin näkökulmasta moottorikelkkailun olevan täydessä ristiriidassa erämatkailun idean kanssa.

Keski-Pohjanmaalla moottorikelkkailu on lähes sataprosenttisesti turhaa laiskan ihmisen aiheuttamaa melua. Sillä ei ole mitään tekemistä sellaisten asioiden ja käsitteiden kanssa kuin luonnonläheisyys, hiljaisuus, erämaan rauha, retkeily, samoilu, pienimuotoisuus, luonnon äänien kuuntelu.

Millaista olisi nojata maaliskuussa sauvoihinsa Lestijoen kosken partaalla ja katsella koskikaran leikkiä sulassa ja kuunnella miten vesi solisee pienessä avannossa ennen painumistaan jään alle. Ympärillä laulaa tiaiset kevtälaulua ja jossakin voi tikka päräyttää kevätään. Tällaisessa matkailukuvassa moottorikelkkasafari on pahempi kuin sata pikkupoikaa mopoineen kylänraitilla ilman äänenvaimentajia – mopo kuuluu sinne missä on taloja, kauppoja ja maantie.

Mikäli päädytään moottorikelkkavetoiseen turismiin, niin silloin suljetaan toisenlainen matkailu alueelta pois. Tutkijana minulla on velvollisuus sanoa, että näkemykseni mukaan Lestijokilaakson erämaa-alueet ovat niin pienet ja sillä tavalla asutuksen ja teiden saartamat, että erämaan rauhan tuntumaan pääseminen vaatii moottoreiden pitämistä poissa luonnosta.

Kehittäjän ristiriita on, että häntä ei ole palkattu kertomaan suorasanaisesti miten asiat ovat, vaan ylläpitämään kaikkien osapuolien omia illuusioita sopivasti sanansa asettaen. Tällöin tuloksena on pahimmillaan ristiriitaisten todellisuuskuvien ja toisilleen vastakkaisten tavoitteiden soppa, joka tuottaa vain tuskaa ja konkursseja. Parhaimmillaan sanallisen illuusioiden ylläpidon jälkeen vallitsee vain pitkä hiljaisuus.

EDUSTUKSELLINEN DEMOKRATIA EI OLE LUOVA

Kun työnantajana on yhteisö (kunta, kuntainliitto, tms), joka tekee päätöksensä johtokunnissa ja erilaisissa valtuustoissa, koko joukon miellyttäminen ja samanaikainen luovan rohkeuden säilyttäminen on lähes mahdottomuus. Harvoin demokratia tuottaa henkisiä riskejä ottavia, luovia ratkaisuja. Yrittäjän rooli on toinen. Hän on sitoutunut omalla taloudellisella panoksellaan siihen, mitä tekee. Onnistuakseen hänen on tehtävä tuotteestaan itsensä nä-

KEHITTÄJÄN RISTIRIITA
ON, ETTÄ HÄNTÄ EI OLE PALKATTU
KERTOMAAN
SUORASANAISESTI MITEN ASIAT OVAT,
VAAN YLLÄPITÄMÄÄN KAIKKIEN
OSAPUOLIEN
OMIA ILLUUSIOITA SOPIVASTI
SANANSA ASETTAEN. TÄLLÖIN
TULOKSENA ON PAHIMMILLAAN
RISTIRIITAISTEN TODELLISUUSKUVIEN
JA TOISILLEEN
VASTAKKAISTEN
TAVOITTEIDEN SOPPA, JOKA TUOTTA
VAIN TUSKAA JA
KONKURSSEJA.

köinen. Hänen on nautittava työstään. Viimeksimainittu on luonnollisesti periaatteessa mahdollista myös nk. kehittäjälle. Edellä kuvaamani odotusten kirjo sisältää kuitenkin suuren todennäköisyyden sille, että kehittäjä ei voi panna tarpeeksi persoonaansa peliin.

Myös tutkija on mielestäni merkittävästi selkeämmässä asemassa kuin kehittäjä. Tutkijan velvollisuus jo työn luonteen vuoksi on olla rehellinen ajatuksilleen ja näkemyksilleen. Tätä periaatetta tulisi luonnollisesti kaikkien ihmisten noudattaa. Kehittäjällä on kuitenkin tehtävänantoonsa perustuva mahdollisuus piiloutua muiden näkemysten ja ennenkaikkea näkemysten ristiriitojen taakse.

ELLET TIEDÄ MITÄ TEHDÄ – ÄLÄ TEE MITÄÄN!

Tästä filosofisesta viisaudesta saan lohtua silloin kun mieleeni hiipii ajatus, etten ole saanut mitään konkreettista toimintaa käyntiin Lestijoella. Enpähän ole houkutellut ketään ottamaan askelta epävarmaan yrittäjyyteen. Usein toimivat ideat myös maaseudun yrittäjyydessä ovat ihmisten omien harrastusten pohjalta kehittyneitä, vaikka ne voivat saada ilmenemismuotonsa jonkin projektin yhteydessä. Tällöin edesauttajana on esimerkiksi projektin tarjoama edullinen koulutus, apu yrittäjyyden aloittamiseen, koulutusryhmän tuki tai esimerkiksi projektin antama mainosarvo. Fraaseja käyttäkseni; ei kannettu vesi kaivossa pysy, mutta hyväpohjainen oikeaan paikkaan perustettu kaivo voi jäädä hyödyttömäksi – tarvitaan siemenvettä, ennenkuin pumppu saadaan toimimaan.

OMA YRITYS

Eräessä vaiheessa näin oman yrityksen perustamisen ainoaksi mahdollisuudeksi henkilökohtaisesti edistää Lestijoen luonnontaloudellisten tavoitteiden saavuttamista. Saksan matkalta këräämäni aineiston ja muun maaseutu- ja erämatkailuun liittyvän aineiston pohjalta mielessäni heräsi eräitä mahdollisia yritysmuotoja. Niiden tarjoaminen muille sisältää monenlaisia epävarmuuksia ja riskitekijöitä. Kun kyse on liiketoiminnasta, vasta toimimaan pantu idea näyttää kannattavuutensa. Mukaan tulevat erilaiset yrittäjän omiin tai toihin ja kiinnostuksiin sekä ympäristöön liittyvät seikat.

Mikäli ihminen nappaa liikeidean pelkästään tutkimuksiin nojaten, saattaa konkurssin tullessa syyttävä sormi helposti osoittaa tutkijaa tai kehittäjää, joka kyseistä ideaa on tarjoillut.

Tässä on kysymys matkasaarnaaja -ilmiöstä, jota vierastan ja joka on liian tyypillistä maaseudun kehittäjillä. Me emme koskaan voi tietää, mitä ihmisen tulisi tehdä. Emme voi tietää, olisiko hänen parasta muuttaa pois maalta, perustaa yritys vai esimerkiksi keskittyä vain paremmin perusmaa-talouden harjoittamiseen. Jos Lestijokilaakson ihmiset eivät siedä outoja kulkijoita rannoillaan, niin ei siihen kai ole ulkopuolisilla kehittäjillä mitään sanottavaa. Sen sijaan että kertoisimme ihmisille mitä heidän tulisi tehdä, meidän olisi kerrottava sellaisia asioita ja tietoja sekä omia näkemyksiä, joiden pohjalta kunkin ihmisen on helpompi itse ajatella, mitä he omalta elämältään haluavat ja odottavat.

PILOTTIYRITTÄJYYTTÄ KEHITTÄJIEN TILALLE

Seuraavaksi esittelen näkemykseni maaseudun kehittäjän korvaamiseksi pilottiyrittäjyydellä. Kehittäjien virkatyön asemesta yhteiskunta voisi kanavoida kehittämisrahaa pilottiyrittäjille. Näin heille tarjoutuisi mahdollisuus oman alan tiedon kartuttamiseen sekä ajan käyttämiseen muiden verkossa toimivien yrittäjien kouluttamiseen. Tämän hän voisi tehdä vaarantamatta omaa yritystoimintaansa. Itse olen päätenyt työskentelymalliin, jota kutsun tutkija/yrittäjä yhdistelmäksi. Siinä yrittäjä on velvollinen pitämään yllä tutkimuksellista otetta ja yhteyksiä yliopistomaailmaan sekä tiedottamaan tuloksista.

Vapautuksen ekologiassa luovuimme kokonaan ajatuksesta, että maaseudulle sijoittumisesta voisi yrittäjälle koitua taloudellista etua yhteiskunnallisen tuen muodossa. Päädyimme ehdottamaan viljelijän palkkaa, jolla turvattaisiin hedelmällisen maaperän säilyminen tuottavana sekä muun luonnon monimuotoisuus. Muu uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntäminen pitäisi hoitaa esimerkiksi verotuksen tai muunlaisten, kaikkia yrittäjiä tasapuolisesti kohtelevien menettelytapojen avulla.

Perusteluinamme oli vapautuksen ekologian hengessä ensisijassa ekologinen järkevyytensä sekä toiseksi kansantaloudellinen mielekkyys. Kun nämä ehdot täyttyvät, ihmisiä on sen jälkeen kohdeltava tasapuolisesti. Esimerkiksi metallituotteita valmistavan yrityksen, jonka asiakkaat sijaitsevat etelän suu-

rissa kaupungeissa, on ekologisesti ja taloudellisesti järkevää sijaita lähellä asiakkaita. Todennäköisesti yrityksen raaka-aineetkin tulevat pääosin satamien kautta. Mikäli yrittäjä itse haluaa asua esimerkiksi Lestijärvellä, niin miksi muiden pitäisi verovaroin maksaa tästä halusta. Jos taas pääosa asiakkaista on maaseudulla asuvia viljelijöitä, niin silloin yrityksen on taloudellisesti järkevää sijaita siellä. Eikä yhteiskunnan tukea silloinkaan tarvita.

Yhteiskunnan kehittämisvaroja kannattaisi uhrata erilaisiin uusiin toimintoihin. Niitä ovat esimerkiksi alueen voimavaroihin perustuva jalostus, matkailijoita palveleva toiminta tai alueellista omavaraisuutta lisäävää, tuontia korvaavaa toiminta. Myös luontoa säästävien tuotantotapojen etsimiseen voidaan suunnata yhteisiä verovaroja. Puun jalostusarvoa kohottavat kehityshankkeet ovat Suomessa hyvänä esimerkkinä aloista, joihin kehittämisvaroja kannattaa suunnata. Kriteerit olisivat ekologisia ja kansantaloudellisia. Yrittäjät olisivat samanarvoisia yrityksensä sijainnista riippumatta.

Tuki olisi oikeudenmukaisesti kaikkien yrittäjien ulottuvilla ja kutakin ideaa toteuttamaan lähtisivät parhaat yrittäjät. Pilottiyrittäjän valinnassa tietenkin olisi vaikeuksia ja onhan mahdollista että ideaaliseen viranomaiskontrollista vapautuneeseen yhteiskuntaan siirryttäessä tällainenkin kehittämisraha, tai paremminkin sen jakamisen harkinta, poistuisi.

Pilottiyrittäjät olisivat yrittäjiä, jotka hallitsisivat omaa aluettaan, esimerkiksi ohjelmallista maaseutu- ja erämatkailua. Heillä olisi kiinnostusta hankkia alan tietoa ja yhteyksiä sekä käyttää oman alan muiden yrittäjien palveluita hyväkseen muodostamalla eräänlaista yritysverkkoa. Heillä tulisi olla myös halu ja tuen jälkeen velvoite kouluttaa muita verkossa toimivia yrittäjiä. Tämä tapahtuisi varmasti myös luonnostaan, koska jatkossa tällaisella pilotti-yrittäjällä olisi taloudellista etua asiansa osaavista yrittäjäyryistä.

Pilottiyrittäjän tukeminen olisi mielekästä siinä vaiheessa, kun työ on alullaan. Muiden kouluttamisen hyödyt tulevat vasta pidemmällä aikaviiveellä.

Lestijoen luonnontaloudellisessa kehittämisessä tämä tarkoittaa sellaisten yrittäjien löytämistä, joilla on kiinnostusta ja valmiuksia toimia koko jokilaakson matkailullisen idean hyväksi. Pilottiyrittäjä voisi olla esimerkiksi matkanjärjestäjä, joka käyttäisi muiden palveluja ja pyrkisi parantamaan niitä. Tällaisella yrittäjällä olisi selkeästi omat taloudelliset intressinsä, mutta pilottiyrityksen tuella alueellinen yhteistyö vahvistuisi.

Täsmäase -tyyppisen rahanjaon ainoa kompastuskivi on kateus ja nurkkakuntaisuus. Mielummin lähdetään laajoihin, löyhiin yhteistyökeskusteluihin,

joissa sitoutuminen jää olemattomaksi. Palkattu projektisihteeri (*nyt en puhu itsestäni*) lyö pari vuotta päätään seinään, kun osapuolina ovat jähmeät demokraattisesti valitut organisaatiot, jotka omalla passiivisuudellaan jarruttavat asioiden etenemistä. Passiivisuus taas johtuu kyvyttömyydestä nähdä pitkän aikavälin etuja. Ei reagoida hankkeisiin, joista ei näytä heti tulevan taloudellista etua omalle eturyhmälle tai nurkkakunnalle.

Yhteinen etu saattaa olla parhaiten saavutettavissa riittävän monen yksityisen edun yhdistämisellä.

LOPPUSANAT

Tutkimus- ja kehittämishanke *LESTIJOKI – ihmisen luonto* on saanut aikaan ehkä enemmän kuin siltä odotin. En ryhdy arvioimaan vaikutuksia itse Lestijoen tulevaisuudelle, koska siinä vaikutukset ovat hitaita ja toivottavasti ilmenevät tulevaisuudessa elinvoiman ja elämänilon kasvuna Lestijokilaaksossa.

Suurimmat tulokset syntyivät vaikeuksien kautta tutkijan päässä. Tämän projektin aikana olen kyennyt kirkastamaan ympäristöeettisen lähestymistavan maaseutupolitiikkaan. Ne saivat kirjallisen muodon Vapautuksen ekologiassa. Samalla kirkastuivat ajatukset kehittämisestä ja kehittäjän roolista. Itse koin kehittäjän roolin riittävän ahdistavaksi sanoutuakseni siitä irti. Ympäristöeettisestä maaseutupolitiikasta ja kehittäjän kriisistä syntyi seuraava hanke, jonka yhteydessä kokeilen käytännössä tutkijan ja yrittäjän rooli yhdistämistä. Toivon yhdistelmän olevan luovempi ja haasteellisempi kuin kehittäjän nimikkeellä tapahtuva toisten kehottaminen.

TÄSSÄ ON KYSYMYS MATKASAARNAAJA
-ILMIÖSTÄ, JOTA VIERASTAN JA JOKA
ON LIIAN TYYPILLISTÄ MAASEUDUN
KEHITTÄJILLÄ. ME EMME KOSKAAN
VOI TIETÄÄ, MITÄ IHMISEN TULISI
TEHDÄ. EMME VOI TIETÄÄ, OLISIKO
HÄNEN PARASTA MUUTTA A POIS
MAALTA, PERUSTAA YRITYS VAI
ESIMERKIKSI KESKITTYÄ VAIN
PAREMMIN PERUSMAATALOUDEN
HARJOITTAMISEEN. JOS
LESTIJOKILAAKSON IHMISET EIVÄT
SIDÄ OUTOJA KULKIJOITA
RANNOILLAAN, NIIN EI SIIHEN KAI
OLE ULKOPUOLISILLA KEHITTÄJILLÄ
MITÄÄN SANOTTAVAA. SEN SIJAAN
ETTÄ KERTOISIMME IHMISILLE MITÄ
HEIDÄN TULISI TEHDÄ, MEIDÄN OLISI
KERROTTAVA SELLAISIA ASIOITA JA
TIETOJA SEKÄ OMIA NÄKEMYKSIÄ,
JOIDEN POHJALTA KUNKIN IHMISEN
ON HELPOMPI ITSE AJATELLA, MITÄ
HE OMALTA ELÄMÄLTÄÄN HALUAVAT JA
ODOTTAVAT.